

dr hab. Michał Jandura, prof. ASP
Wydział Grafiki
Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie

**Recenzja pracy doktorskiej w przewodzie doktorskim
mgr. Marcina Dudka dokonana w związku z toczącym się
w Instytucie Sztuk Pięknych Uniwersytetu Rzeszowskiego
w dziedzinie sztuki w dyscyplinie sztuki plastyczne
i konserwacja dzieł sztuki.**

**Temat rozprawy: „Odpowiedzialne projektowanie w relacji do dewastacji
środowiska naturalnego na przykładzie autorskiej kampanii społecznej.”**

Promotor rozprawy: dr hab. Wiesław Grzegorzczak, prof. UR

Część I: Podstawowe dane o kandydacie

Marcin Dudek to artysta i pedagog. Jego pasja do sztuki i projektowania graficznego była inspiracją do wyboru kierunku studiów. W trakcie swojej edukacji na Wydziale Sztuki Uniwersytetu Rzeszowskiego, gdzie uczęszczał w latach 2005–2010, specjalizował się w Grafice Projektowej, co umożliwiło mu zgłębianie technik i tworzenie projektów o wysokim standardzie artystycznym.

W wykazie dorobku wskazuje na bogate doświadczenie w zakresie działalności dydaktycznej, jak i artystycznej. Ze względu na pokaźną listę osiągnięć omówię ją w sposób ogólny.

Marcin Dudek jest nie tylko utalentowanym artystą, ale także cenionym nauczycielem. Jego praca na Uniwersytecie Rzeszowskim obejmuje zarówno prowadzenie zajęć jako pracownik etatowy na stanowisku asystenta na Wydziale Sztuki, jak i pracę kontraktową na umowę o dzieło w Zakładzie Grafiki Warsztatowej i Projektowej. Jego wieloletnie doświadczenie w nauczaniu grafiki projektowej i multimedialnej świadczy o jego zaangażowaniu w rozwijanie umiejętności młodych talentów artystycznych.

Poza działalnością akademicką Marcin Dudek pełnił istotne role w organizacjach studenckich. Jako opiekun Koła Naukowo-Artystycznego RAZEM od 2014 roku oraz wcześniej jako członek Koła Naukowo-Artystycznego RAZEM w latach 2008–2010, aktywnie uczestniczył w życiu studenckim i przyczynił się do rozwoju aktywności artystycznej na uczelni.

Jego umiejętności w obszarze obsługi komputera są imponujące i obejmują profesjonalne narzędzia graficzne, takie jak Adobe Illustrator, Adobe Photoshop, Adobe InDesign, Adobe Lightroom, Adobe Acrobat Pro, Adobe Dimension, CorelDraw, Corel Photo Paint, oraz pakiet MS Office.

Jego zainteresowania artystyczne obejmują szeroki zakres dziedzin, takich jak projektowanie graficzne, grafika artystyczna, druk cyfrowy, reklama, infografika, fotografia cyfrowa oraz poligrafia. To wielostronne pasje, które wpływają na różnorodność jego twórczości.

Warto również podkreślić, że Marcin Dudek ma bogaty dorobek artystyczny, który obejmuje liczne wystawy indywidualne i zbiorowe. W poczet tych pierwszych można m.in. zaliczyć:

Wektorika. Marcin Dudek – wystawa grafiki cyfrowej, Galeria Przystanek Sztuka, Biblioteka UR, Rzeszów, 2022

Wystawa fotografii *Fotografia 2008*, Rzeszów, Galeria Teatru Maska, 2008

Wystawa *Siła emocji*, Rzeszów, Galeria Ad Rem, 2008

Marcin Dudek aktywnie uczestniczy również w wystawach konkursowych. Jego prace zostały zaakceptowane do udziału w prestiżowych wydarzeniach, takich jak 27. *Biennale Plakatu Polskiego* czy 3. *Ogólnopolski Konkurs Grafiki Artystycznej, Grafiteka 2022*, co wskazuje na wysoki poziom artystyczny i techniczny jego prac.

Otrzymane nagrody i wyróżnienia świadczą o talencie Marcina Dudka oraz o jego zaangażowaniu w różne dziedziny sztuki, w tym w projektowanie.

Do najważniejszych można zaliczyć:

- Nagroda Narodowego Banku Polskiego za projekt logotypu konferencji pt. *20 lat po upadku gospodarki socjalistycznej – Transformacja, wzrost gospodarczy i konwergencja w Polsce oraz w innych krajach Europy Środkowej i Wschodniej*.

- I nagroda w Konkursie na Maskotkę Województwa Podkarpackiego.

- I nagroda w konkursie fotograficznym *Pogoda ducha spełnione życie*.

Pan Marcin Dudek pełnił rolę kuratora wielu wystaw, co podkreśla jego zdolności organizacyjne i zdolność do przekazywania swojej pasji do sztuki. Wystawy takie jak *Rezonans 4* w Warszawie, *Rezonans 3* w Krakowie i *Strategie Obrazowania* w Rzeszowie, ukierunkowane na promocję młodych talentów oraz refleksję nad procesami twórczymi stanowią istotny wkład w rozwijanie kultury artystycznej.

Dodatkowo Marcin Dudek był koordynatorem wielu konkursów artystyczno-projektowych oraz uczestniczył w konferencjach, takich jak *Cyfrowe Konfrontacje* w ASP Gdańsk.

Brał udział w komisjach konkursowych oraz konferencjach, takich jak *Estetyka w Przestrzeni Społecznej*.

Część II: Ocena pracy doktorskiej

Tekst dysertacji został opracowany w formie książeczki w formacie A5. Całość jest wydrukowana na ekologicznym papierze niepowlekanym, w kartonowej, niepowlekannej oprawie. Druk jest całkowicie czarno-biały i nie posiada głębokiej czerni, co jest wynikiem decyzji projektowej wynikającej z omawianych w dysertacji założeń. W procesie introligatorskim nie użyto żadnych klejów, zastosowano jedynie metalowe klamry spinające strony i okładkę jednolitą w całość. Dysertacja składa się z kilku rozdziałów, na łamach których możemy zapoznać się z drogą rozwoju, inspiracjami oraz z opisem pracy praktycznej.

Dodatkowo, otrzymałem w formie elektronicznej reprodukcje plakatów w wysokiej rozdzielczości oraz spis dorobku artystyczno-dydaktycznego.

W pierwszej części tekstu autor zwraca uwagę na swój związek z tematyką ekologiczną. Początki tych zainteresowań umiejscawia we wczesnym dzieciństwie, podkreślając, że proekologiczna wrażliwość była wypadkową wychowania przez rodziców i nauki w szkole, które wykształciły szacunek do otaczającej nas przyrody.

Naświetlając zwięzłe tło historyczne obecności i rozwoju przekazów proekologicznych w projektowaniu, autor zwraca uwagę na dzieła wybitnych projektantów plakatu, takich jak Wiktor Górka, Niklaus Troxler, Leszek Hołdanowicz czy Roman Kalarus.

Sztuka jest jednym z narzędzi zdolnych do propagowania idei proekologicznych, a plakat będący jej częścią ma szczególną moc. Posiada bowiem możliwość łączenia obszarów funkcjonujących odrębnie, takich jak grafika, malarstwo, rysunek, rzeźba, fotografia, typografia, w jeden zespolony metaforą obiekt. W dysertacji znajdujemy postulaty i zasady, które mogą nakreślać metody postępowania współczesnego projektanta zaangażowanego w promowanie treści prospołecznych, a zwłaszcza proekologicznych. Na pierwszym miejscu należy zwrócić uwagę na odpowiedzialność. „Przedstawione w projektach innowacje społeczne mogą mieć wpływ nie tylko na zrównoważony rozwój ekonomiczny, ale też na indywidualny i społeczny rozwój człowieka. Same głoszone treści też podlegają społecznej odpowiedzialności. Treści oparte na komunikacie tekstowym, jak i wizualnym, obrazowym, powinny być ze sobą powiązane w jedną spójną całość. Sztuką jest odpowiednie wyważenie i spasowanie całości, aby komunikat był zrozumiały dla odbiorcy” – postuluje doktorant. Świadczy to o głębokiej odpowiedzialności, jaką jest obciążony projektant, za sprawą świadomości płynącej z rozważań na temat sensu i celu działań mających propagować postawę współodpowiedzialności. Konsekwencja wymaga wprowadzenia kolejnej zasady, według której środki formalne muszą wdrażać postulat jak najmniejszych strat środowiskowych. Oznacza to dobór metod realizacyjnych, które nie stworzą dysonansu, nie podkopią wiarygodności przekazu poprzez nonszalancję i brak umiaru w stosowaniu różnorodnych technologii.

W płynny i uzasadniony sposób autor przechodzi do kolejnych rozdziałów omawiających działanie praktyczne i w sposób rzeczowy wprowadza w tematykę doktoratu oraz pozwala zrozumieć jego intencje i decyzje.

Omawianą kampanię edukacyjną doktorant postanawia zrealizować w formie serii plakatów drukowanych. Pozornie nieekonomiczna forma prezentacji, oparta na papierowych wydrukach, wymusza, zgodnie z zasadą konsekwencji, szczególną refleksję nad możliwością wprowadzenia rygorystycznych założeń mających na celu redukcję szkody środowiskowej. Po pierwsze: papier musi być z recyklingu i równocześnie nadawać się do dalszego przetworzenia. Po drugie: konieczne jest ograniczenie zużycia farby. Po trzecie: zastosowane materiały muszą być obojętne dla środowiska. Po czwarte: plakat może mieć drugie życie, stając się np. papierem opakunkowym. Dodatkowo, autor podejmuje decyzję o użyciu techniki wektorowej, pozwalającej na matematyczną kontrolę zużycia farby i jej nasycen.

Tak drastyczne ograniczenia dla większości projektantów byłyby nie do przejścia. Jednak w przypadku doktoranta, w sukurs idą wieloletnie doświadczenia płynące z praktyki artystycznej, jak i zawodowej konieczności obsługi plotera, oraz doskonałej umiejętności używania programów komputerowych, a zwłaszcza tych wektorowych.

W rozdziale *Założenia i realizacja kampanii* autor nadmienia: „Moim celem było stworzenie ujednoczonej serii plakatów na potrzeby kampanii społecznej. Wiedziałem z góry, że technika wektorowa zdeterminuje kształt wizualny plakatów, a w konsekwencji całego projektu. Lekki charakter obiektów linearnych miałem zamiar przełamywać cięższymi formami typograficznymi. Chciałem by ten kontrast wizualny był odbiciem kontrastu, jaki pojawia się w moich plakatach w sferze przekazu treściowego, opartego na przeciwnościach, ironii i paradoksie.” Nie wiem, czy słowa były pisane post factum, czyli po stworzeniu i zaprojektowaniu całej serii, ale z pewnością udało się w pełni zrealizować te założenia.

Podjęta koncepcja realizacyjna wymagała specyficznego podejścia do formy graficznej plakatów. Pierwszym krokiem było wybranie obszarów problematycznych. Skala problemów i szkód będących skutkiem ludzkich działań jest tak obszerna, że kampania musiałaby się składać z setek plakatów. Pan Mariusz wybrał następujące problemy, przypisując im hasła, które zostały później użyte w plakatach:

- *Dzika przyroda* – nadmierna eksploatacja terenów z dziką przyrodą poprzez ich przekształcanie w wielkoarealowe i monokulturowe uprawy.
- *Zimno wszędzie* – topnienie lodowców, globalne ocieplenie.
- *Jak zielono* – problemy z brakiem wody i susze.
- *Świeże powietrze* – zanieczyszczenie atmosfery przez emisję różnorodnych zanieczyszczeń.
- *Źródłana przyszłość* – zanieczyszczenie rzek i wód gruntowych.
- *Bogactwo oceanu* – zanieczyszczenie oceanów plastikowymi odpadami.

- *W cieniu drzew* – deforestacja i wycinka lasów.
- *Górki i pagórki* – niekontrolowana zabudowa, tzw. betonizacja terenów.

Jako element spinający całą kampanię w całość, autor wymyśla hasło tak**naturalnie**, które przekształca w logotyp. W zaprojektowanym znaku tekst pisany jest nierozłącznie krojem Cambria, a słowo „tak” jest w odmianie regular, natomiast „**naturalnie**” w bold. Do tekstu, z lewej strony, dodany jest sygnet, przedstawiający przeciętą pod skosem kroplę, gdzie górna część kształtu została zbudowana z poziomych linii. Zastosowanie tego zabiegu miało, zgodnie z wolą autora, przywołać na myśl skojarzenie niekorzystnych zmian w środowisku, zmian o charakterze technicznym i często nieodwracalnych. Logotyp ma zwarty charakter. Zwrot „tak naturalnie” ma zgodnie z zamysłem dwójaki wydźwięk: pozytywny, kojarzący się z naturą, lub negatywny, w znaczeniu: naturalnie, niszczy przyrodę. W mojej opinii znak wspiera założony przekaz tylko w momencie, gdy jest obecny na plakacie, w odseparowaniu traci czytelność.

Seria plakatów ma wspólny wzorzec w postaci trzech niezmiennych elementów: czarnej ramy wyznaczającej margines, znaku kampanii tak**naturalnie**, oraz hasła wprowadzającego kampanii brzmiącego *Zmień podejście i zadbaj o nasz świat*.

Głównym celem zastosowanej ramy jest odcięcie i ochrona struktury graficznej plakatu przed oddziaływaniem zewnętrznym. Wspomniany element nawiązuje do skojarzenia z Systemem Wizualnym Miasta Krakowa, gdzie podobna rama ma na celu identyfikować wszystkie wydarzenia finansowane z budżetu Urzędu Miasta. Patrząc na plakaty, staram się wyobrazić je sobie bez tego elementu i dochodzę do wniosku, że spełnia on założoną funkcję, choć w niewielkim stopniu instytucjonalizuje całość, zatracając nieznacznie autorski, nieskrępowany zewnętrznym zleceniem charakter wypowiedzi.

Znaczenie hasła wprowadzającego kampanii, w sensie graficznym, ma charakter równoważący kompozycyjnie prawy dół ramy obciążony od dołu logotypem serii. Napis nie odgrywa większej roli komunikacyjnej ze względu na swoją wielkość. Pozostałe elementy typograficzne są na tyle intensywne i klarowne w zderzeniu z obrazem, że w zasadzie nie widzę potrzeby tłumaczenia celowości kampanii dodatkowym sloganem.

Wektorowa struktura plakatów sprawia, że mają one nowatorski charakter. Proste formy geometryczne nie eliminują emocji. Przewrotna gra hasła z obrazem stwarza czytelny i zrozumiały przekaz. Zastosowane zabiegi graficzne pozwalają na realizację postulatu niskiego zużycia zasobów, uwiarygodniając przekaz, a nawet tworząc dodatkowy kontekst brzmiący: *bądźmy oszczędni*.

Wprowadzenie cieniutkich linii redukujących zużycie tuszu dodało równocześnie możliwość budowania złudzeń przestrzennych, a wspomniana rama

te wrażenia wzmacnia. Zastosowanie rastrów, kratek, linii pod różnymi kątami wzmacnia uczucie różnorodności form.

Jako niekonsekwentne, postrzegam stosowanie dywizów przy dzieleniu wyrazów w hasłach. Traktuję ten fakt jednak jako świadomą decyzję, polegającą na redukcji elementów zbędnych wizualnie i w rezultacie zwiększającą siłę przekazu.

Moją szczególną uwagę zwracają plakaty *Jak zielono* i *Bogactwo oceanu*, gdzie udało się stworzyć obraz o wysokim stopniu abstrakcji, realizując równocześnie postulat czytelności przekazu. Proekologiczna kampania społeczna powinna stawiać sobie za cel jak najwyższą dostępność, co sprawia, że przedstawienia mogą się zbliżać do banalności. Nie oznacza to jednak utraty wartości artystycznej i intelektualnej plakatu, wręcz przeciwnie bardzo często świadczy o dojrzałości i świadomości projektanta.

Konkluzja

Praca doktorska Marcina Dudka z pewnością realizuje temat dysertacji. Nie tylko spełnia postawione postulaty wynikające z założonych potrzeb projektowych, ale realizuje je w sposób intrygujący i nowatorski. Praca spełnia wszelkie wymogi formalne, biorąc pod uwagę oryginalność oraz wysoką kulturę artystyczno-projektową. Dysertacja w sposób wyczerpujący omawia kontekst problemowy oraz szczegółowo nakreśla cel i zasady realizacji pracy doktorskiej.

Duże doświadczenie w zakresie dydaktyki, bogaty dorobek wystawienniczy i organizacyjny, dowodzą wysokich kompetencji we wszystkich wymienionych obszarach.

Niniejszym wnoszę o nadanie Panu mgr. Marcinowi Dudkowi stopnia doktora w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki.

Kraków 21.10.2023

Dr hab. Michał Jandura, prof. ASP

